

Mannela Soile

Varhaiskasvatuksen lapsiryhmän muodostumisen malli ja roolien näkyminen lapsiryhmässä

Kandidaatin tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatus
2022

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Varhaiskasvatuksen lapsiryhmän muodostumisen malli ja roolien näkyminen lapsiryhmässä
(Soile Mannela)

Kandidaatin tutkielma, 29 sivua

Syyskuu 2022

Tutkielman aiheena on varhaiskasvatuksen lapsiryhmän muodostumisen malli ja roolit varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä. Kiinnostus aiheeseen minulla syntyi muun muassa erinäisistä keskusteluista varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja lasten vanhempien kanssa. Näissä keskusteluissa tuli esiin huoli lasten pääsemisestä osaksi varhaiskasvatuksen lapsiryhmää. Tutkielmani vastaa kysymyksiin, millainen on lapsiryhmän muodostumisen malli varhaiskasvatuksessa ja miten roolit näkyvät varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen lähdän tutkielmassa vastaamaan sekä yleisesti tunnetun ryhmän muodostamisen mallin kautta, että varhaiskasvatuksen lapsiryhmään sovelletun mallin kautta. Toiseen tutkimuskysymykseen vastaan sosiaalipsykologisen rooli käsitteen kautta.

Tutkielman toteutin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, mikä on looginen valinta kandidaatin tutkielmalle. Aineistona käytin tutkielmassani niin kotimaisia, kuin kansainvälisiä lähteitä. Haasteena oli löytää tutkielmani kannalta tuoreita ja relevantteja lähteitä. Käytin myös muutamaa vanhempaa lähdeä, sillä aiheeni teoriapohjalle ne olivat relevantti valinta.

Tutkielman tulosten perusteella varhaiskasvatuksen lapsiryhmän muodostumisen malli koostuu viidestä vaiheesta, jotka ovat: Ryhmän muodostuminen ja tutustumisvaihe, innostuksen ja kiinnostuksen vaihe ryhmäläisiä ja ryhmän toimintaa kohtaan, konfliktivaihe, sopusoinnun ja suorittamiseen keskittymisen vaihe, ryhmän loppuminen. Ryhmä ei välttämättä etene mallin vaiheiden mukaan porrasmaisesti. Ryhmä todennäköisimmin etenee aaltomaisesti vaiheiden välillä. Ryhmä voi palata sopusoinnun vaiheesta konfliktivaiheeseen tai olla koskaan etenemättä sopusoinnun vaiheeseen. Ryhmä ei välttämättä käy kaikkia vaiheita läpi. Varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä sekä varhaiskasvatuksen työntekijöillä, että lapsilla on rooli. Rooleja otetaan, saadaan tai niihin joudutaan. Roolit voivat olla tehtävärooleja tai emotionaalisia rooleja. Tehtäväroolit lapsilla voivat olla esimerkiksi leikin rakentaja, ideoija ja tekijä. Emotionaaliset roolit voivat olla negatiivisia tai positiivisia. Emotionaalisia rooleja ovat esimerkiksi kannustaja, humoristi, syntipukki ja vetäytyjä. Jos lapsi joutuu emotionaalisesti negatiiviseen rooliin, varhaiskasvatuksen työntekijän rooli on antaa lapselle mahdollisuuksia päästä muihin rooleihin, esimerkiksi leikin avulla. Lapset harjoittelevat erilaisia rooleja esimerkiksi kotileikissä.

Tutkielmassa suurin osa käyttämistäni lähteistä oli luotettavia. Käytin myös uutis-artikkeleita ja oppikirjamaisia lähteitä, joihin on syytä suhtautua kriittisesti. Tutkimuksen tulokset ovat kohtalaisen yleisluontoisia, mutta ehdottomasti mielenkiintoisia ja lisäävät tietoutta lapsiryhmän muodostumisesta ja rooleista varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä.

Avainsanat: Lapsiryhmä, rooli, varhaiskasvatus, yhteisöllisyys

Sisältö

1. Johdanto	4
2. Teoreettinen viitekehys	6
2.1 Varhaiskasvatus.....	6
2.2 Lapsiryhmä.....	7
2.3 Yhteisöllisyys.....	8
2.4 Rooli.....	9
3. Tutkielman toteutus	11
4. Tutkielman tulokset	13
4.1 Ryhmän muodostumisen vaiheet.....	13
4.2 Varhaiskasvatuksen lapsiryhmän muodostumisen malli.....	14
4.2.1 Ensimmäinen vaihe: Ryhmän muotoutuminen ja ryhmän jäsenten tutustuminen.....	14
4.2.2 Toinen vaihe: Innostus ja kiinnostus ryhmän jäseniä ja toimintaa kohtaan.....	15
4.2.3 Kolmas vaihe: Konfliktivaihe.....	15
4.2.4 Neljäs vaihe: Sopuoinnun löytäminen ja suorittamiseen suuntautunut toiminta.....	16
4.2.5 Viides vaihe: Ryhmän loppuminen.....	17
4.3 Ryhmäsosialisaatio: Uuden jäsenen liittyminen osaksi ryhmää	17
4.4 Roolit varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä.....	19
4.5 Yhteen veto tutkielman tuloksista	21
5. Johtopäätökset ja pohdinta	24
Lähteet	27

1. Johdanto

Viime vuosina on ollut paljon julkista keskustelua varhaiskasvatuksen lapsiryhmistä, löytääkö lapsi paikkaansa lapsiryhmässä, lapsiryhmien suuresta lapsimäärästä ja sen vaikutuksista lapsiin. Muun muassa Yleisradiolla Salumäki (2022) ja Portaankorva (2014) ovat uutisoineet aiheesta. Virtanen (2021) kirjoittaa Iltä-Sanomien artikkelissaan lasten lisääntyneestä yksinäisyydestä, jota havaitaan jo varhaiskasvatuskäisillä lapsilla. Syyksi artikkelissa mainitaan lapsiryhmän toimintaan ja dynamiikkaan liittyvä toiminta, lapsen pyrkimys ottaa hallitseva rooli varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä ja ylipäättänsäkin lapsen yksilölliset valmiudet toimia lapsiryhmässä (Virtanen, 2021). Tässä lasten ryhmäytymisen merkitys nousee tärkeäksi syrjäytymisen ja yksinäisyyden ennaltaehkäisyn keinoksi, sillä ryhädynamiikka ei johdu yksilöstä vaan on koko ryhmän yhteinen asia, jonka eteen pitää nähdä vaivaa (Kirves & Stoor-Grenner, 2017). Myös varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteisiin (2022) on kirjoitettu varhaiskasvatuksen tehtävästä ehkäistä syrjäytymistä ja luoda ryhmään positiivinen ilmapiiri (Opetushallitus, 2022). Ryhmissä myös empatian merkitys ryhmän yhteisöllisyyden luomisessa on tärkeä (Williams, 2002).

Tutkielmani aihe on lapsen ryhmäytyminen varhaiskasvatuksen lapsiryhmään. Aiheesta kiinnostuin lasten vanhempien, varhaiskasvatuksen opettajien ja opiskelutovereideni kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Lasten vanhempia ja varhaiskasvatuksen työntekijöitä on keskusteluissa huolestuttanut, löytääkö lapsi paikkansa varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä. Opiskelijatovereideni kanssa taas olemme keskustelleet, että työharjoittelumme on aina sijoitettu kevät kaudelle, jolloin varhaiskasvatuksen lapsiryhmä on jo muotoutunut. Halu ymmärtää lapsiryhmän muodostumisen vaiheita, erityisesti sen alkuvaiheita, kumpuaa kaikista näistä keskusteluista. Aihe on tärkeä myös ammatillista osaamista varten, sillä varhaiskasvatuksen työntekijänä sinulla on vastuullasi iso lapsiryhmä. Lapsiryhmän pitää olla toimiva, jotta kaikilla lapsilla ryhmässä olisi turvallista ja hyvä olla. Työuran aikana lapsiryhmät vaihtuvat ja ryhmäytymiseen pitää jaksaa kiinnittää huomiota erityisesti uuden ja muuttuneen lapsiryhmän kanssa uuden kauden alussa. Ryhmäytyminen onkin aihe, joka ei vanhene koskaan ja johon ei voi kiinnittää liikaa huomiota. Lapsilla ja ylipäättänsä ihmisillä on perustavanlaatuisen tarve kuulua ja olla osa jotain ryhmää.

Ryhmän muodostumisen malleja on tutkittu aikaisemmin ja tunnetuimpia on Tuckmanin ja Jensenin (1977) malli, johon kaikki ryhmän muodostumisen mallit perustuvat. Lapsiryhmän

muodostumisesta aiempaa tutkimusta on vähemmän, sillä ryhmän muodostumisen malleja pidetään yleisesti kaikenlaisiin ryhmiin sopivina. Varhaiskasvatuksen näkökulmasta olen löytänyt vain Pihlajan (2019) luoman ryhmän muodostumisen mallin, jota käytän tässä tutkielmassa yhdessä muiden yleisemmästä näkökulmasta olevien aineistojen kera. Tutkielmassani pyrin selvittämään, millainen on lapsiryhmän muodostumisen malli varhaiskasvatuksessa.

Aiheeseen liittyen on myös tutkimuksia yhteisöllisyyden ja ryhmän muodostumisen vaiheista lapsiryhmissä, joissa sen on huomattu sen olevan hidaskasvatusprosessi (Koivula, 2010; Wheelan, 2005). Lapset ja heidän hyvinvointinsa on varhaiskasvatuksessa tärkeintä ja lapsille onkin tärkeää kuulua yhteisöön (Koivula, 2010). Siksi koen aiheeni olevan yhteiskunnallisesti tärkeää, sillä varhaiskasvatuksen työntekijöillä on tärkeä rooli auttaa jokaista lasta löytämään paikkansa ryhmässä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) kirjoitetaan varhaiskasvatuksella olevan tärkeä rooli yksilön kasvussa ja kehityksessä, niin yksilön kuin ryhmän ja yhteisön jäsenenä kasvamisen kannalta (Opetushallitus, 2022). Koska tutkielmani pääkysymys liittyy ryhmään, koin tärkeäksi ottaa jollain tavalla huomioon myös yksilöt ryhmässä, sillä ryhmää ei ole ilman ryhmän jäseniä. Tästä syystä toisena tutkielmani tavoitteena minulla on tarkoitus selvittää, miten roolit näkyvät varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä.

2. Teoreettinen viitekehys

Tässä kappaleessa avaan tutkielmani keskeisiä käsitteitä. Tutkielmani keskeisiä käsitteitä ovat varhaiskasvatus, lapsiryhmä, yhteisöllisyys ja rooli. Varhaiskasvatus käsitettä avaan lähinnä virallisesta näkökulmasta. Pelkän ryhmä käsitteen sijaan valitsin käsitteeksi lapsiryhmän, sillä se sisältää käsitteenä myös ryhmän määritelmän. Yhteisöllisyyttä avaan pääosin Koivulan (2010) tutkimuksen näkökulmasta. Rooli käsitettä avaan yleiseltä tasolta, jotta tekstissä rooli käsitteenä on ymmärrettävissä.

2.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus sanana itsessään kertoo, että kyseessä on kasvatukseen liittyvä käsite. Monelle sana on varmasti tuttu, mutta varhaiskasvatus käsitteelle löytyy selkeä määrittely niin varhaiskasvatuslaista kuin varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, jonka perusta on esimerkiksi juuri varhaiskasvatuslaissa.

Varhaiskasvatuslaissa (2018/540) käsite varhaiskasvatus määritellään pedagogiikkaan keskittyvänä suunnitelmallisena ja tavoitteellisena kasvatuksen, opetuksen ja hoidon yhdistelmänä (varhaiskasvatuslaki, 2018/540, 2§).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) varhaiskasvatuksesta kirjoitetaan seuraavanlaisesti:

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. (s.1)

Varhaiskasvatukseen liittyy siis vahvasti suunnitelmallinen ja tavoitteellinen toiminta. Varhaiskasvatuksen tavoitteiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2022) on laitettu muun muassa lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen, vertaisryhmässä toimiminen, toisten ihmisten kunnioittaminen ja ohjata lasta osaksi yhteiskuntaa. Varhaiskasvatuksen toimintaa suunniteltaessa tulee myös huomioida lapsen ja lapsiryhmän etu (Opetushallitus, 2022).

2.2 Lapsiryhmä

Lapsiryhmällä tarkoitan tutkielmassani varhaiskasvatuksen lapsiryhmää. Varhaiskasvatuksen lapsiryhmän lapsimäärä on määritelty tarkemmin valtioneuvoston asteuksesta varhaiskasvatuksessa (23.8.2018/753). Varhaiskasvatuksen työntekijällä saa olla vastuullaan enintään seitsemän vähintään kolmevuotiasta lasta tai neljä alle kolmevuotiasta lasta (valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta, 23.8.2018/753). Varhaiskasvatuslaissa (2018/540) määritellään, että varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä saa olla enintään kolmen varhaiskasvatuksen työntekijän mitoituksen verran lapsia (varhaiskasvatuslaki, 2018/540). Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että yli kolmevuotiaiden lasten lapsiryhmässä lapsia saa olla enintään kaksikymmentäyksi. Alle kolmevuotiaiden ryhmässä lapsia taas saa olla kaksitoista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) mainitaan varhaiskasvatuksen olevan ryhmässä tapahtuvaa toimintaa. Siinä mainitaan myös, kuinka varhaiskasvatuksen lapsiryhmää muodostaessa huomioidaan muun muassa lasten ikä, mahdolliset sisarussuhteet ja tuen tarpeet, sekä ryhmien muodostukseen liittyvät säännökset. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) kirjoitetaan, kuinka tärkeää on, että varhaiskasvatuksen lapsiryhmän toiminta tukee ja edistää lapsen hyvinvointia ja on pedagogisesti tarkoituksenmukaista (opetushallitus, 2022).

Varhaiskasvatuksen lapsiryhmä sisältää omanlaisiaan erityispiirteitä (Pihlaja, 2019). Pihlajan (2019) mukaan pienistä lapsista koostuva iso lapsiryhmä aiheuttaa tahtomattaankin haasteita ryhmässä, sillä lapset vasta opettelevat yhdessä toimimisen taitoja ja konflikteja tulee eteen väistämättä. Hän toteaa lapsiryhmien kohtuu vapaan muodostamisen olevan hyvä asia, sillä ryhmässä toimitaan usein sekä pienryhmissä että myös isona lapsiryhmänä. Ison lapsiryhmän Pihlaja (2019) toteaa antavan lapsille paremman mahdollisuuden löytää kavereita, kun taas pienryhmässä lapsi voi tuntea olonsa turvallisemmaksi, koska ryhmä on pienempi ja ryhmän muut lapset tulevat nopeasti tutuksi (Pihlaja, 2019).

On tärkeää huomioida, että suurissa lapsiryhmissä lapsella on moninkertainen määrä vuorovaikutustilanteita verrattuna pienempiin ryhmiin (Keltikangas-Järvinen, 2012). Keltikangas-Järvinen (2012) kertoo suurien lapsiryhmien olevan erityisen haastava tilanne alle kolmevuotiaille lapsille, joiden kehitystaso ei vielä riitä ryhmässä toimimiseen. Hänen mukaansa suuret ryhmät ovat muutenkin luonteeltaan ja rakenteeltaan rauhattomampia, jäsentymättömiä ja vaikeampia ennakoita (Keltikangas-Järvinen, 2012). Suurissa ryhmässä syntyy pieniä ryhmiä todennäköisemmin myös ahdistusta, ryhmän yhteen sulautumista ja pienempiä ryhmiä eli ”kuppikuntia” (Kähönen, 2009).

Tutkitun tiedon perusteella ideaali pienryhmäkoko on 3–8-jäsentä (Pennington, 2005). Penningtonin (2005) mukaan pienryhmissä yksilöt pääsevät paremmin esiin, kun taas suuremmat ryhmät vähentää yksilön identiteetin näkymistä ja yrittämisen määrää. Hänen mukaansa yksilöt myös käyttäytyvät eri kokoisissa ryhmissä erilailla. Pienemmissä ryhmissä yksilö kokee voivansa vaikuttaa enemmän ja voi siksi olla aktiivisempi kuin isommassa ryhmässä toimiessaan, jossa yksilö voi kokea olevansa anonyymimpi (Pennington, 2005).

Ryhmän koosta riippumatta, yksilö voi päästä ryhmässä kokemaan kohdatuksi tulemista ja aitoja vuorovaikutustilanteita (Segercranz, 2009b). Pihlaja (2019) muistuttaa, että vaikka puhutaan ryhmästä, on tärkeä huomioida, että jokainen lapsi ryhmässä on yksilö ja kokee ryhmän eri tavalla (Pihlaja, 2019). Varhaiskasvatuksen lapsiryhmä muodostuu lapsista, joista jokainen yksilönä tuo ryhmään oman vivahteensa. Ei ole kahta samanlaista lapsiryhmää, sillä lapsiryhmä on yksilöidensä summa. Yksilöt vaikuttavat ryhmään ja sen jäseniin (Keltikangas-Järvinen, 2012; Salmivalli, 2005; Segercrantz, 2009a). Vaikutukset voivat olla positiivisia tai negatiivisia riippuen siitä, minkälaisia vivahteita yksilöt ryhmään tuovat (Segercrantz, 2009a). Yksilö voi tuoda ryhmän dynamiikkaan esimerkiksi iloa, naurua, kilpailua ja kateutta.

2.3 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys on viime aikoina ollut hyvin suosittu ja tutkittu aihe. Yhteisöllisyyden koetaan muuttuneen nykyisessä yksilökeskeisessä yhteiskunnassa (Aro, 2011). Yhteisöllisyyttä voi määritellä tunne- ja ilmiöperäisenä kokemuksena ryhmään ja yhteisöön kuulumisesta (Koivula, 2010). Tästä syystä yhteisöllisyys on käsitteenä laaja ja monimutkainen, mikä tekee yhteisöllisyyden määrittelemisestä haastavaa. Koivula (2010) näkee yhteisöllisyyden merkitsevän esimerkiksi sitä, että ryhmän ja yhteisön jäsen tuntee ryhmän ja yhteisön itselleen merkitykselliseksi (Koivula, 2010). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) yhteisöllisyyttä ja osaksi ryhmää pääsemistä pidetään tärkeänä osana lapsen oikeuksia (Opetushallitus, 2022).

Koivula (2010) on tutkinut yhteisöllisyyttä varhaiskasvatuksen lapsiryhmissä. Hän kirjoittaa yhteisen toiminnan olleen keskeistä lapsille yhteisöllisyyden ja ryhmään kuulumisen tunteen saavuttamisessa. Koivulan (2010) mukaan yhteisöllisyys vahvistui lapsiryhmässä positiivisten kokemusten, kannustamisen, hulluttelun ja läheisyyden avulla, kun taas toisessa ryhmässä jatkuvat konfliktit ja negatiivinen ilmapiiri esti ryhmän vakiintumisen. Hän havainnoi, että ajan

kuluessa ja yhteisöllisyyden lisääntyessä lapsiryhmässä konfliktit vähenivät ja lapset uskalsivat olla avoimia ja toisista ryhmän jäsenistä huolehtiminen lisääntyi (Koivula, 2010).

Tutkimuksessa Koivula (2010) kuitenkin huomasi, että lapsiryhmän ollessa vakiintunut, keväällä lapsiryhmään tullut uusi lapsi ei yrityksistä huolimatta päässyt osaksi lapsiryhmän yhteisöä eli lapsiryhmään tullut uusi lapsi ei päässyt leikkeihin mukaan (Koivula, 2010). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) mainitaankin positiivisen ilmapiirin ja leikin merkitys yhteisöllisyyden rakentamisessa (opetushallitus, 2022). Yhteisöllisyyden kasvattamiseen ryhmässä toimii erilaiset draaman keinot ja leikit, kuten hippaleikit (Williams, 2002). Tämä on Williamsin (2002) mukaan jopa hieman paradoksaalista, sillä usein yhteisöllisyyttä lisäävät leikit ovat luonteeltaan kilpailuhenkisiä (Williams, 2002). Kilpailullisuus voi yhteisöllisyyden lisäämisen sijaan myös vähentää yhteisöllisyyttä ryhmässä (Pihlaja, 2019).

2.4 Rooli

Tutkielmassani tarkoitan sanalla rooli sosiaalipsykologian roolikäsitettä, jossa käsite rooli yhdistyy vuorovaikutukseen ja on luonteeltaan sosiaalinen (Niemistö, 2007). Niemistö (2007) yhdistää rooli käsitteen sosiaaliseen asemaan, joka määrittelee ihmistä. Hänen mukaansa on ihmiselle luonnollista etsiä vuorovaikutustilanteissa vihjeitä toisesta, joilla voi sitten määritellä toisen ihmisen (Niemistö, 2007). Ihminen myös tulkitsee ja roolittaa toisen ihmisen myös aiempien kokemuksiansa kautta (Seegercrantz, 2009b).

Niemistön (2007) tutkimusten mukaan rooliteorian yleiset perusoletukset ovat, että roolit: toimivat eri tilanteissa eri ihmisten käyttäytymiskaavoina, liitetään saman identiteetin jakavaan ihmisjoukkoon, ovat tiedostettavia ihmisten rooliodotusten johdosta, rakentuvat yhteiskunnan sosiaalisissa systeemeissä ja ne säilyvät ja tulee oppia, jotta ihminen voi olla osa yhteiskuntaa. Hän mainitsee myös, että rooli voidaan määritellä tietynlaiseksi käyttäytymiseksi tietynlaisessa tilanteessa (Niemistö, 2007).

Roolit voivat olla myös virallisia tai epävirallisia, esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettaja on virallinen rooli (Pennington, 2005). Roolit voidaan jakaa yhteisössä kolmeen ryhmään: Kollektiivisiin, sosiaalisiin ja persoonallisiin rooleihin (Kopakkala, 2011). Kollektiivisellä roolilla Kopakkala (2011) tarkoittaa roolia, jonka näkee toisesta ihmisestä heti. Hänen mukaansa kollektiiviseen rooliin kuuluu muun muassa ihonväri, koko ja sukupuoli. Sosiaaliset

roolit taas vaativat Kopakkalan (2011) mukaan aina toisistaan riippuvaisia osapuolia, kuten esimerkiksi puhuja, kuuntelija, johtaja ja alainen. Persoonallisiin rooleihin Kopakkala (2011) kertoo liittyvän paljon henkilökohtaisia tunteita ja nämä roolit voivatkin olla esimerkiksi luotettava ystävä tai kateellinen työkaveri (Kopakkala, 2011). Ihminen on siis aina jossain roolissa tiedostamattaan tai tiedostaen. Töihin mennessään ihminen ottaa tiedostaen roolin, mutta esimerkiksi persoonalliset roolit voivat usein olla tiedostamattomia.

Pennington (2005) jakaa roolien tehtävät kolmeen tärkeimpään. Ensimmäisenä hän mainitsee roolien olevan tärkeää tehtävien jaossa ryhmäläisten kesken. Toiseksi hän mainitsee roolien tuovan ryhmään järjestystä, jonka avulla jokainen tietää oman ja toistensa paikan ryhmässä. Kolmanneksi tärkeimpänä hän pitää sitä, että roolin avulla ryhmän jäsen saa identiteetin tunteen itselleen (Pennington, 2005).

Ihminen pyrkii ryhmässä saamaan itselleen mahdollisimman hyvän roolin hyvillä eduilla (Kopakkala, 2011). Toisaalta jos ihminen kokee ryhmän olevan kaikkia jäseniä kohtaan tasapuolinen, voivat ryhmässä olijat tyytyä vaatimattomampaan rooliin (Kopakkala, 2011). Tästä voidaan päätellä, että ryhmässä missä hyvää yhteisöllisyyttä ei ole saavutettu, taistellaan paremmista rooleista. Tämä aiheuttaa ryhmässä konflikteja.

3. Tutkielman toteutus

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää ja tuoda esille ryhmän muodostumisen malleja ja lapsiryhmässä näkyviä rooleja varhaiskasvatuksen kontekstissa. Varhaiskasvatuksen opettajan koulutuksessa keskitytään paljon lasten yksilöllisyyteen, mutta tunnutaan unohtavan, että varhaiskasvatuksessa toimitaan pääosin ryhmässä. Varhaiskasvatuksessa onkin tärkeä huomioida lapset yksilöinä, mutta myös lapsiryhmä kokonaisuudessaan.

Tutkielmani tutkimuskysymyksiksi valitsin seuraavat kysymykset:

1. Millainen on lapsiryhmän muodostumisen malli varhaiskasvatuksessa?

2. Miten roolit näkyvät varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla haluan selvittää ja tuoda esille mahdolliset ryhmän muodostumisen mallit varhaiskasvatuksen kontekstissa. Haluan tuoda esille mallien olemassaolon ja sen, onko ryhmien muodostumisessa tietynlaista kaavaa. Tuon esille yleisen ryhmän muodostumisen mallin ja siitä varhaiskasvatukseen sovelletun mallin.

Toisessa tutkimuskysymyksessä keskitytään varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä näkyviin rooleihin. Tutkimuskysymyksen tarkoituksena on selvittää, millaisia rooleja lapsiryhmässä on ja millä tavalla ne näkyvät varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä. Rooleissa keskityn enemmän lapsien rooleihin, mutta sivuan myös varhaiskasvatuksen työntekijän roolia varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä.

Tutkielmani tutkimuskysymyksiin lähdän vastaamaan jo olemassa olevan tiedon pohjalta, sillä tutkielmani on teoreettinen tutkielma eli kirjallisuuskatsaus. Kirjallisuuskatsauksen yhtenä tarkoituksena on luoda kokonaiskuva käsiteltävästä asiasta (Efron & Ravid, 2019; Salminen, 2011). Salminen (2011) ja Efron ja Ravid (2019) kirjoittavat kirjallisuuskatsauksen olevan tutkimusta tutkimuksesta eli luodaan uutta tietoa aiheesta jo olemassa olevien tutkimusten pohjalta. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta Salminen (2011) kuvaa yleiskatsaukseksi, missä ei ole tiukkoja sääntöjä (Salminen, 2011). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on mielestäni kandidaatin tutkielmaani varten hyvä valinta, sillä se antaa enemmän vapautta tutkielmani kirjoittamiseen.

Lähteitä valittaessa on syytä tarkastella kriittisesti muun muassa lähteiden ikää (Vilka, 2021). Tutkielmaani pyrin valitsemaan mahdollisimman uusia ja relevantteja lähteitä. Käytän myös vanhempia lähteitä, kuten esimerkiksi Tuckmanin ja Jensenin (1977) ryhmän muodostamisen malli, joka on kaikkien ryhmän muodostamisen mallien perusta. Tutkielmani eettisyydessä

pyrin kiinnittämään huomiota muun muassa lähdeviittauksiin ja sanavalintoihin. Lähteinä käytän kotimaisia ja kansainvälisiä lähteitä. Aineiston haussa käytin hakusanoina muun muassa sanoja varhaiskasvatus, early childhood education, ryhmä, lapsiryhmä, yhteisöllisyys, roolit ja ryhmän muodostuminen. Aineistoa valitessa on tärkeä miettiä yksittäistä aineistoa suhteutettuna muihin tutkielman aineisto valintoihin (Liljeström, 2021).

Käsitteet luovat tutkielmalle selkärangan ja keskittävät kiinnostuksen tutkittavaan aiheeseen ja ilmiöön (Liljeström, 2021). Tutkielmani käsitteiksi valitsin varhaiskasvatuksen, lapsiryhmän, yhteisöllisyyden ja roolin. Koska tutkielmani on varhaiskasvatuksen kontekstissa, koen varhaiskasvatus käsitteen avaamisen tarpeelliseksi. Lapsiryhmän valitsin käsitteeksi, koska lapsiryhmä käsitteen avaaminen on erittäin tärkeä avata lapsiryhmän rakenteen ymmärtämiseksi. Lapsiryhmä käsitteenä on tutkielmani kannalta olennainen ja kulkee mukana koko tutkielman läpi. Yhteisöllisyyden valitsin käsitteeksi, koska yhteisöllisyys, ryhmä ja ryhmän jäsenyys liittyvät aineistossa selvästi yhteen. Aineistoissa toistui myös rooli käsite ja se on myös toisen tutkimuskysymykseni kannalta perusteltu valinta käsitteeksi.

4. Tutkielman tulokset

Tutkielman tulokset jaan viiteen kappaleeseen. Ensimmäisessä kappaleessa käsittelem ryhmän muodostumisen mallien vaihteita yleisesti. Toisessa kappaleessa keskityn käsittelemään ryhmän muodostumisen mallia varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Toisen kappaleen alaluvuissa käsittelem lapsiryhmän muodostumisen mallin vaiheet kappaleittain. Kolmannessa kappaleessa käsittelem ryhmäsosialisaatiota uuden jäsenen tullessa ryhmään. Neljännessä kappaleessa käsittelem rooleja varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä. Viidennessä kappaleessa teen yhteenvedon tutkielman tuloksista.

4.1 Ryhmän muodostumisen vaiheet

Ryhmän muodostuminen tapahtuu vaiheittain. Ryhmän muodostumisen vaihteista on olemassa kolmen ja viiden vaiheen malleja. Sekä Niemistö (2007), että Pihlaja (2019) mainitsevat tunnetuimmaksi ryhmän muodostumisen malliksi Tuckmanin ja Jensenin (1977) viiden vaiheen mallin, jonka viisi vaihetta ovat:

- Ryhmän muodostusvaihe, jossa ryhmän jäsenet pyrkivät inklusioon ja muodostavat riippuvuussuhteita ryhmän muihin jäseniin ja sen normeihin.
- Kuohuntavaihe, jossa tulee esiin konflikteja ja yksilöiden yksilöllisyyden ilmaisemista.
- Yhdenmukaisuusvaihe, jossa aletaan hyväksyä ryhmän jäsenet ja yhteenkuuluvuuden tunne kasvaa.
- Suorittamisvaihe, jossa ryhmän jäsenillä on omat roolit ja vuorovaikutus jäsenten kesken on toimivaa, minkä johdosta yhdessä työskentely on tässä vaiheessa sujuvaa.
- Ryhmän lopetus, mikä nimensä mukaisesti tarkoittaa sitä, että ryhmä lopettaa toimintansa, mihin voi sisältyä paljon erilaisia tunteita ja asioita. (Tuckman & Jensen, 1977).

Ryhmän muodostumisen kolmen vaiheen malleista Niemistö (2007) mainitsee yhdeksi suosituimmaksi Whitakerin (1989) kolmen vaiheen mallin:

- Alkuvaihe, johon liittyy ryhmään ja sen tehtäviin orientoituminen.
- Keskivaihe, jossa ryhmä kohtaa ongelmia ja ratkaisee niitä.
- Loppuvaihe, jossa valmistaudutaan tehtävän loppuun saattamiseen ja koetaan mahdollisesti ahdistusta ryhmän päättymisestä. (Whitaker, 1989).

Vaikka näissä viiden ja kolmen vaiheen malleissa on eri määrä vaiheita, on malleista havaittavissa samankaltaiset sisällöt. Tämä johtuu siitä, että Tuckmanin ja Jensenin (1977) viiden vaiheen malli on kaikkien ryhmän muodostumisen mallien perusta.

4.2 Varhaiskasvatuksen lapsiryhmän muodostumisen malli

Varhaiskasvatuksen lapsiryhmän muodostumista ja ajan kanssa muokkautumista voidaan lähestyä Pihlajan (2019) ryhmän muodostumisen viiden vaiheen malliin kautta, jotka hän on soveltanut jo olemassa olevista yleisistä malleista varhaiskasvatuksen kontekstiin sopivaksi. Pihlajan (2019) varhaiskasvatuksen kontekstiin soveltamaan viiden vaiheen malliin kuuluu:

- Ryhmän muotoutuminen ja ryhmän jäsenten tutustuminen.
- Innostus ja kiinnostus ryhmän jäseniä ja toimintaa kohtaan.
- Konfliktivaihe.
- Sopusoinnun löytäminen ja suorittamiseen suuntautunut toiminta.
- Ryhmän loppuminen. (Pihlaja, 2019).

4.2.1 Ensimmäinen vaihe: Ryhmän muotoutuminen ja ryhmän jäsenten tutustuminen.

Ensimmäisessä vaiheessa ryhmän jäsenet ovat keskenään tuntemattomia ja tutustuminen toisiin ryhmän jäseniin on jännittävää, mutta myös mukavaa ja mielenkiintoista (Pitkonen & Rasila, 2009). Ryhmän jäsenillä on odotuksia ja pelkoja, jotka olisi hyvä ottaa esiin ja käsitellä heti aluksi ryhmässä yhdessä (Kopakkala, 2011). Pitkosen ja Rasilan (2009) sekä Pihlajan (2019) mukaan tässä vaiheessa ryhmän muodostumista ryhmä ei ole vielä yhtenäinen ja roolit ovat ryhmän jäsenille epäselviä. Tässä kohtaa ryhmän johtajalla on erittäin keskeinen asema ohjeistaa ryhmää ja sitä ryhmän jäsenet odottavatkin (Pitkonen & Rasila, 2009). Tässä vaiheessa alkaa muodostua ryhmän normit ja säännöt, jotka ovat välttämättömiä ja vääjäämättömiä ryhmässä (Williams, 2002).

Varhaiskasvatuksen lapsiryhmän näkökulmasta ryhmän virallisessa johtajan roolissa on ryhmän varhaiskasvatuksen työntekijät. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että varhaiskasvatuksen kauden alussa lapsiryhmän lapset odottavat ohjeita, tukea, turvaa ja tietoa muun muassa säännöistä ja ohjeista varhaiskasvatuksen työntekijöiltä. Lapsiryhmä on kaikille lapsille uusi kauden alussa ja osalle lapsista varhaiskasvatuksen ympäristö voi olla täysin uusi kokemus. On siis erittäin tärkeää, että varhaiskasvatuksen työntekijät ymmärtävät

varhaiskasvatuksen uuden kauden aloituksen merkityksellisyyden ryhmän lapsien ja ryhmän muodostumisen kannalta.

4.2.2 Toinen vaihe: Innostus ja kiinnostus ryhmän jäseniä ja toimintaa kohtaan.

Toisessa vaiheessa Pihlajan (2019) varhaiskasvatuksen lapsiryhmän muodostumisen mallin mukaan on innostus ja kiinnostus ryhmän jäseniä ja toimintaa kohtaan, jossa on näkyvillä ensimmäisen vaiheen jännityksen sijasta helpotusta. Hänen mukaansa tässä vaiheessa lapsille varhaiskasvatuksen päivärytmi on hahmottunut, alkujännitys kaikonnut ja lapset ovat luultavasti löytäneet ryhmästä jo kavereita. Pihlajan (2019) mukaan tässä vaiheessa alkaa näkymään jo konfliktivaiheen piirteitä, kuten kilpailua ja auktoriteettiin sekä valtaan liittyviä asioita (Pihlaja, 2019). Toinen vaihe on siis ryhmän muodostumisvaiheen ja konfliktivaiheen välivaihe. Tässä vaiheessa on näkyvillä niin ensimmäisen kuin myös kolmannen vaiheen teemoja. Tässä vaiheessa ryhmän lapset ovat totuneet varhaiskasvatuksen toimintaan ja ympäristöön.

4.2.3 Kolmas vaihe: Konfliktivaihe.

Monessa ryhmän muodostumisen mallissa konfliktivaihe on toisena, mutta Pihlajan (2019) mallissa se on kolmantena vaiheena. Tässä ryhmän vaiheessa esiintyy nimensä mukaan konflikteja. Konfliktit voivat olla selkeästi näkyviä tai hyvin epäsuorasti ilmaistua kritiikkiä (Niemistö, 2007). Ryhmässä konflikteja syntyy osittain siksi, että ryhmän jäsenten omat tarpeet ja ryhmän tarpeet kokonaisuutena eivät kohtaa (Lindroos, 2009).

Tässä vaiheessa Pitkosen ja Rasilan (2009) mukaan ryhmän jäsenet alkavat hakemaan omaa paikkaansa ryhmässä ja miettimään myös toisten jäsenten paikkaa ryhmässä. Heidän mukaansa konfliktivaiheessa ryhmän sisällä alkaa muodostua pienempiä ryhmiä eli 'kuppikuntia'. Pitkosen ja Rasilan (2009) mukaan tässä kohtaa ryhmässä aletaan kyseenalaistamaan muita ryhmän jäseniä ja johtajaa (Pitkonen & Rasila, 2009). Pihlajan (2019) sekä Pitkosen ja Rasilan (2009) mukaan kun ryhmän jäsenet alkavat konfliktivaiheessa etsimään omaa ja muiden paikkaa ryhmässä sekä arvostelemaan muita ryhmän jäseniä, voi joku ryhmän jäsenistä päätyä 'syntipukin' rooliin. Sekä Pihlaja (2019) että Pitkonen ja Rasila (2009) muistuttavat, kuinka tärkeä on huomata ja puuttua tilanteeseen, jos ryhmässä huomataan 'syntipukin' rooliin joutunut jäsen. Sillä 'syntipukin' rooli on kantajalleen äärimmäisen raskas rooli (Ahonen, 2009; Pihlaja, 2019; Pitkonen & Rasila, 2009).

Konfliktivaiheessa erimielisyydet on tärkeä ratkaista tai muuten se vaikuttaa ryhmän yhteenkuuluvuuteen ja ryhmän kehitys voi jäädä konfliktivaiheen tasolle (Pitkonen & Rasila, 2009). Tämä konfliktivaiheen tasolle jääminen on huomattavissa muun muassa Koivulan (2010) tutkimuksessa. Hänen tutkimuksessaan siinä missä osa lapsiryhmistä saavutti varhaiskasvatuksen kauden loppuun mennessä hyvän yhteenkuuluvuuden, osa lapsiryhmistä ei saavuttanut millään keinoilla ryhmän yhteenkuuluvuutta (Koivula, 2010). Koivulan (2010) tutkimuksessa lapsiryhmissä, joissa ryhmän yhteenkuuluvuus jäi saavuttamatta, oli havaittavissa konfliktivaiheen teemoja. Konflikteja tulee yleensä siitä, että meitä estetään saamasta sitä mitä haluamme (Kopakkala, 2011).

Sekä Pihlaja (2019) että Pitkonen ja Rasila (2009) esittävät konfliktivaiheen ratkaisuksi ryhmän jäsenten osallistamista, neuvottelua ja tasavertaista keskustelua (Pihlaja, 2019; Pitkonen & Rasila, 2009). Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa (2022) varhaiskasvatuksen työntekijän läsnäoloa ja vuorovaikutusta pidetään tärkeänä keinona ehkäistä konfliktitilanteita (Opetushallitus, 2022). Konflikteja voi oppia myös välttämään, niistä voi oppia luopumaan, konfliktitilanteessa voi taistella tai päätyä kompromissiin (Kopakkala, 2011). Tämä on ryhmän muodostumisessa kriittinen hetki, joka määrittelee, oppiiko ja kehittykö ryhmä konfliktivaiheesta vai jääkö ryhmä konfliktivaiheen tasolle (Pitkonen & Rasila, 2009).

4.2.4 Neljäs vaihe: Sopusoinnun löytäminen ja suorittamiseen suuntautunut toiminta.

Sopusoinnun löytäminen ja suorittamiseen suuntautunut toiminta on Pihlajan (2019) mallin neljäs vaihe lapsiryhmän muodostumisen mallissa. Tässä vaiheessa ryhmän ilmapiiri on avoin, vapautunut ja salliva (Pihlaja, 2019; Pitkonen & Rasila, 2009). Pihlajan (2019) sekä Pitkonen ja Rasilan (2009) mukaan tässä vaiheessa ryhmän jäsenillä on tiedossa omat ja muiden ryhmän jäsenten roolit ja työtehtävät. Vaiheen nimen mukaisesti ryhmä työskentelee tässä vaiheessa sopusointuisesti yhdessä (Pihlaja, 2019; Pitkonen & Rasila, 2009). Ryhmäläiset saattavat tässä vaiheessa vältellä konflikteja, mutta toisaalta ryhmässä ilmenevät konfliktit osataan tässä vaiheessa ratkaista (Pihlaja, 2019; Pitkonen & Rasila, 2009). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) yhtenä toiminnan tavoitteena on, että lapset oppisivat varhaiskasvatuksessa rakentavaa konfliktitilanteiden ratkaisua ja eri näkökulmien ymmärtämisen harjoittelua (Opetushallitus, 2022).

Tässä vaiheessa ryhmälle saattaa myös muodostua ihan omanlainen huumori ja tyyli kommunikoida (Pitkonen & Rasila, 2009). Lasten kohdalla tämä vaihe näkyy esimerkiksi

pitkäjänteisenä leikkinä ja se voi vaikuttaa myös lapsen käyttäytymiseen positiivisesti (Pihlaja, 2019). Tässä vaiheessa ryhmän jäsenet ymmärtävät, hyväksyvät ja sietävät toistensa erilaisuutta.

4.2.5 Viides vaihe: Ryhmän loppuminen.

Riippumatta siitä, mistä ryhmän muodostumisen mallista puhutaan, viimeisenä vaiheena on aina ryhmän loppuminen. Ryhmän loppumiseen liittyy suuria tunteita ilosta suruun (Pihlaja, 2019; Pitkonen & Rasila, 2009). Kun ryhmän toiminta loppuu, kannattaa asiaa käsitellä ryhmän kanssa yhdessä, jotta siirtyminen johonkin uuteen olisi ryhmän jäsenille helpompaa (Pitkonen & Rasila, 2009). Varhaiskasvatuksessa toimintakausi loppuu kesällä, jonka takia kevätjuhla vietetään touko- ja kesäkuun vaihteessa. Kevätjuhla toimii varhaiskasvatuksessa omalta osaltaan ryhmän loppumisen rituaalina, mutta myös kesän tulo juhlanä.

4.3 Ryhmäsosialisaatio: Uuden jäsenen liittyminen osaksi ryhmää

Varhaiskasvatuksessa lapsiryhmä voi muuttua toimintakauden aikana, mikä voi aiheuttaa lapsiryhmässä kuohuntaa. Tämä tarkoittaa sitä, että ryhmä palaa konfliktivaiheeseen, kun ryhmässä tapahtuu muutoksia. Lapsiryhmään voi tulla esimerkiksi uusi varhaiskasvatuksen työntekijä, joka aiheuttaa muutosta ryhmässä. Lapsiryhmästä voi myös lähteä lapsia tai ryhmään voi tulla uusia lapsia. Jos ryhmään tulee uusi lapsi, miten lapsi pääsee osaksi ryhmää?

Ryhmäsosialisaatiolla tarkoitan tässä uuden jäsenen sosiaalistamista jo vakiintuneeseen ryhmään. Uuden ryhmäläisen tuloon Morelandilla ja Levinellä (1984; 1989) on viisivaiheinen malli ryhmäsosialisaatiosta. Nämä vaiheet ovat:

- Tutkiskeluvaihe, jossa hankitaan uusi jäsen ryhmään ja ryhmää tiedotetaan uuden jäsenen tulemisesta.
- Sosiaalistamisvaiheessa uudelle jäsenelle kerrotaan ryhmän säännöt ja normit. Tässä vaiheessa vanhat ryhmän jäsenet joutuvat sopeutumaan uuden tai uusien ryhmäläisten saapumiseen. Tämä voi johtaa ryhmän päätymisen ryhmän muodostumisen mallissa kuohuntavaiheeseen, sillä jo vakiintuneet ryhmän jäsenet joutuvat joustaa uusien jäsenten tullessa ryhmään.
- Ylläpitovaiheeseen liittyy paljon neuvottelua. Ryhmän jäsenet neuvottelevat rooleistaan ryhmässä ja rooleja saatetaan vaihtaa, jotta uusi jäsen saadaan osaksi ryhmää.

- Uudelleensosialisaatiovaihetta ei välttämättä tule, jos uusi jäsen on saatu jo osaksi ryhmää. Tässä vaiheessa mahdollisesti syrjäytynyttä uutta jäsentä yritetään vielä saada lähennettyä osaksi ryhmää.
- Muisteluvaiheessa nimensä mukaisesti muistellaan yhteisiä kokemuksia ryhmässä. Muisteluvaiheessa jäsenet pyrkivät oppimaan muistelunsa avulla, olivatpa muisteltavat kokemukset sitten positiivisia tai negatiivisia (Moreland & Levine, 1984; 1989).

Jos lapsi ryhmäsosialisaatio yrityksistä huolimatta syrjäytyy lapsiryhmästä, ei tämä lapsi pääse harjoittelemaan sosiaalisia taitoja (Salmivalli, 2005). Salmivallin (2005) mukaan lapsi alkaa helposti tuntea olonsa yksinäiseksi, epäonnistuneeksi ja joutuu helposti kiusatuksi. Hän huomauttaa, että jos lapsi on joutunut ryhmässä syrjityksi, ei tämä asia yleensä muutu. Salmivallin (2005) mukaan, jos lapsi saa ryhmässä tietyn roolin, rooli jää helposti pysyväksi koko ryhmän toimintakauden ajaksi. Jos rooli on negatiivinen, tästä syntyy helposti negatiivinen kierre lapsen elämään (Salmivalli, 2005). Tästä syystä lapsen saaminen hyväksytyksi jäseneksi lapsiryhmään on tärkeää.

Salmivallin (2005) mukaan ryhmään uutena tulevan jäsenen kannattaa olla alussa sosiaalisesti aktiivinen, sillä ryhmässä jo ennestään olevia jäseniä ei välttämättä kiinnosta ottaa uutta lasta ryhmään (Salmivalli, 2005). Sosiaalisuuden odottaminen ryhmään saapuvalta uudelta lapselta on kuitenkin liikaa ja epäoikeudenmukaista vaatia, sillä sosiaalisuus on temperamenttipiirre (Keltikangas-Järvinen, 2012). Sosiaalisia taitoja ihminen kyllä oppii, mutta lapset vasta harjoittelevat näitä taitoja (Keltikangas-Järvinen, 2012). Tämän lisäksi, jotta lapsi pääsee todella harjoittelemaan sosiaalisia taitoja, pitää hänen olla päässyt osaksi ryhmää (Salmivalli, 2005). Tärkeää olisi siis, että ryhmä ottaa uuden jäsenen positiivisesti vastaan. Tähän varhaiskasvatuksen työntekijä voi vaikuttaa luomalla positiivisen ilmapiirin lapsiryhmään ja saamalla lapsiryhmän lapset jo ennakkoon uteliaaksi ryhmään tulevasta lapsesta.

Salmivallin (2005) mukaan uuden lapsen ryhmään tulemiseen voi liittyä ryhmässä jo ennestään olevien lasten taholta myös paljon ennakkoluuloja. Hänen mukaansa nämä ennakkoluulot ja uuden lapsen mahdollisesti ennestään tiedetty maine vaikuttavat myös siihen hyväksyykö ryhmä uuden lapsen ryhmän jäseneksi. Hän myös mainitsee, että jos uusi lapsi ryhmään liittyessään käyttäytyy ryhmässä jo olevien sääntöjen ja normien vastaisesti, joutuu uusi lapsi todennäköisesti syrjityksi (Salmivalli, 2005). Salmivallin (2005) huomion mukaan erityisesti aggressiivisesti käyttäytyvät ja omiin oloihin vetäytyvät lapset joutuvat

muuta todennäköisimmin syrjityksi ryhmässä (Salmivalli, 2005). Salmivalli (2005) pitää tärkeänä, että ryhmistä pyrittäisiin tekemään monipuolisia, sillä jos ryhmä rakennetaan suuresta määrästä aggressiivisesti käyttäytyviä lapsia, lisää tämä aggressiivisuutta entisestään (Salmivalli, 2005). Tällöin lapsiryhmä ei tue lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä ja ryhmään pääsyä (Keltikangas-Järvinen, 2012). Aggressiivisuutta lisää myös liian suuret lapsiryhmät, joten ryhmäkokojen huomioon ottaminen on myös tärkeää (Keltikangas-Järvinen, 2012).

4.4 Roolit varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä

Aiemmin kirjoitin Niemistön (2007) määritelmästä roolista, jossa ihminen käyttäytyy eri tilanteissa eri lailla (Niemistö, 2007). Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että ihminen, joka on ammatiltaan varhaiskasvatuksen opettaja, käyttäytyy lapsiryhmään aamulla tullessaan roolinsa edellyttämällä tavalla. Myös vanhempi, joka tuo lapsen päiväkotiin on roolissa ja vastavuoroisesti odottaa varhaiskasvatuksen opettajan käyttäytyvän oman roolinsa mukaan. Myös varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä lapsi ottaa, saa tai joutuu olosuhteiden pakosta johonkin rooliin.

Roolit lapsiryhmässä on tärkeä ottaa huomioon, sillä ryhmä koostuu yksilöistä, joilla kaikilla on oma roolinsa ryhmässä. Ryhmässä olevien lasten roolit alkavat näkymään ryhmän kehittyessä (Pihlaja, 2019). Ryhmän tarpeet ja lapsen yksilölliset taipumukset määrittelevät, minkä roolin lapsi saa varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä (Pihlaja, 2019; Dugas, 2016).

Dugas (2016) jakaa ryhmän roolit tehtävärooleihin ja emotionaalisiin rooleihin, joista emotionaaliset roolit voivat olla joko negatiivisesti tai positiivisesti latautuneita rooleja (Dugas, 2016). Pihlajan (2019) mukaan tehtäväroolit varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä voisivat olla esimerkiksi sovittelija, keksijä ja leikin rakentaja. Emotionaalisiin rooleihin varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä hän listaa esimerkiksi kannustajan, humoristin, syntipukin, kiukuttelijan ja vetäytyjän (Pihlaja, 2019).

Pihlajan (2019) mukaan lapsiryhmä voi myös ylläpitää rooleja. Esimerkiksi ryhmässä häirikön roolin saaneen kohdalla on syytä miettiä, ylläpitääkö lapsiryhmä toiminnallaan häiriö käyttäytymiseen kannustavaa roolia (Pihlaja, 2019). Mielenkiintoista on, että Pihlaja (2019) esittää tekstissään negatiivisten emotionaalisten roolien tärkeyden varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä. Hänen mukaansa varhaiskasvatuksen lapsiryhmä tarvitsee jonkun, joka kykenee

kyseenalaistamaan varhaiskasvatuksen työntekijöitä ja kanavoimaan lapsiryhmän negatiivisia tunteita. Hän kuitenkin muistuttaa negatiivisen roolin raskaasta taakasta ja kuinka tärkeää on, että varhaiskasvatuksen työntekijä ohjaa negatiivisen roolin saanutta lasta leikkeihin ja toimintaan, jossa hän voi ottaa jonkin muun roolin (Pihlaja, 2019).

Virtasen (2021) uutis-artikkelissa kirjoitetaan siitä, kuinka lapsen taidot eivät vielä ole niin kehittyneet, että lapsi osaisi ottaa muut huomioon ryhmässä toimiessaan, jonka johdosta lapsi saattaa pyrkiä muita lapsia kontrolloivaan rooliin. Virtasen (2021) uutis-artikkelissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) kirjoitetaankin, kuinka tärkeä varhaiskasvattajien on järjestää erilaisia ryhmä leikki tilanteita, joissa lapsi pääsee harjoittelemaan kaveritaitojaan samanikäisten lasten kanssa ja näin kehittämään lapsen tunne- ja kaveritaitoja (Opetushallitus, 2022; Virtanen, 2021). Lasten ryhmässä leikkiminen lisää myös yhteisöllisyyttä ja positiivisuutta varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä (Opetushallitus, 2022).

Varhaiskasvatuksen työntekijän yhtenä tärkeänä roolina voidaan pitää leikin mahdollistamista ja rikastuttamista lapsiryhmässä. Keltikangas-Järvisen (2012) mukaan niin pienemmät, kuin isommat lapset hyötyvät varhaiskasvatuksen työntekijän ohjauksesta ja läsnäolosta leikissä. Hänen mukaansa pienempien lasten kanssa varhaiskasvatuksen työntekijän rooli on olla vahvemmin leikissä mukana ja ylläpitää leikissä vuorovaikutustilanteita. Isompien kanssa varhaiskasvatuksen työntekijän rooli leikissä muuttuu enemmän ohjaamiseksi (Keltikangas-Järvinen, 2012). Yksi varhaiskasvatuksen työntekijän tärkeimmistä rooleista on myös kohdata lapset ennakkoluulottomasti, empaattisesti ja positiivisesti. Jos varhaiskasvatuksen työntekijä odottaa lapsen käyttäytyvän aggressiivisesti, ei hän anna lapselle mahdollisuutta muun roolin ottamiseen, vaan ruokkii lapsen aggressiivisuutta ja negatiivista roolia omalla asenteellaan (Salmivalli, 2005).

Kaikki roolit ryhmässä ovat hyödyllisiä, kunhan niitä on sopivassa suhteessa (Pitkonen & Rasila, 2009). Esimerkiksi jos lapsiryhmässä on paljon lapsia, jotka päätyvät konflikti alttiiseen rooliin, mutta ryhmässä olisi vain yksi sovittelijan roolissa oleva lapsi. Esimerkin kaltaisessa tilanteessa roolit ryhmässä olisivat epätasapainossa. Tilanne olisi raskas niin ryhmän lapsille kuin ryhmän varhaiskasvatuksen työntekijöille. Tämän takia on erityisen tärkeää miettiä, millä perustein lapset jaetaan varhaiskasvatuksen ryhmiin ja ryhmän sisällä pienryhmiin.

Samalla henkilöllä voi olla monia rooleja ryhmässä ja monia eri rooleja eri ryhmissä, mikä voi johtaa rooliristiriitaan tai roolistressiin (Pennington, 2005). Penningtonin (2005) mukaan roolistressi on tietyn roolin esittämisen haaste. Hänen mukaansa se johtuu esimerkiksi tiedon,

taidon ja kokemuksen puutteesta, mutta se voi johtua myös ulkoisista tekijöistä. Penningtonin (2005) mukaan ulkoinen tekijä on esimerkiksi se, miten muut ihmiset odottavat tiettyä roolia esittävän. Hän jakaakin erimielisyydet roolin esittämisestä neljään tekijään:

1. Ryhmän jäsenillä odotukset roolista eriävät.
2. Ryhmän jäsenet ovat eri mieltä siitä, miten roolissa kuuluu käyttäytyä ja miten ei.
3. Ryhmäläiset ovat eri mieltä, missä hetkissä roolia kuuluu esittää.
4. Ryhmäläisten mielipiteet eriävät siitä, mikä on roolissa tärkeintä ja mikä ei (Pennington, 2005).

Esimerkkinä rooliristiriidasta käytän kotileikki tilannetta. Kotileikkiä leikkiessään lapset jakavat leikissä olijoille roolit. Rooleina voisi olla esimerkiksi isä, äiti, lapsi ja koira. Jos koiran roolissa olija alkaisi maukumaan, muut lapset huomauttaisivat koiran roolissa olevalle lapselle, että koirat eivät mau'u. Jos koiran roolissa oleva lapsi jatkaa maukumista, melko todennäköisesti tämä johtaa väittelyyn aiheesta. Maukuva lapsi on leikissä ottanut vapauden esittää koiran roolia haluamallaan tavalla, mutta muut lapset vertaavat leikin koiran roolia oikeaan koiraan. Lasten eri näkemys siitä, miten koiran roolia tulee esittää, eroavat toisistaan, mikä johtaa ristiriitatilanteeseen.

Rooliristiriita taas tulee ihmiselle siksi, että hänellä on monta eri roolia (Pennington, 2005). Penningtonin (2005) mukaan, arjessa ihminen yleensä pystyy sopeutumaan rooliristiriidan vaatimukseen ja selviytymään sen rooliristiriidan aiheuttamasta stressistä. Hänen mukaansa, vaikka rooliristiriita on erittäin stressaavaa, yleensä kriiseissä olosuhteet pakottavat toimimaan jonkin tietyn roolin mukaisesti (Pennington, 2005). Ihmisellä voi olla rooleina esimerkiksi äiti, vaimo, lapsi, sisko, tati, työkaveri, johtaja, ystävä ja niin edelleen. Rooliristiriitaa ei tiedettävästi ole tutkittu lapsen näkökulmasta. Olettaisin rooliristiriitaa esiintyvän myös lapsilla. Olisi mielenkiintoista tutkia, onko lapsen varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä ottama rooli ristiriidassa lapsen kotona ottaman roolin kanssa tai ylipäättänsä muiden lapsen ottamien roolien kanssa.

4.5 Yhteenveto tutkielman tuloksista

Tutkielman tuloksista selviää, että riippumatta ryhmän muodostumisen mallista, pysyy runko samankaltaisena kaikissa malleissa. Ryhmä alkaa ryhmän muodostamisesta sekä normien ja sääntöjen muodostumisesta. Ryhmässä on havaittavissa jännityksen ja innostuksen tunteita. Kun ryhmä alkaa olla tuttu kaikille, alkavat ryhmän jäsenet konfliktivaiheessa kyseenalaistaa

ryhmän sääntöjä ja ryhmäläisten rooleja. Konfliktivaiheen jälkeen on ryhmän toiminnan kannalta sopusoiminnun vaihe, jolloin ryhmän toiminta on sujuvaa. Viimeisenä on ryhmän loppuminen, joka on väistämätöntä kaikille ryhmille. Olipa kyse siis projektiryhmästä, oppilasryhmästä tai varhaiskasvatuksen lapsiryhmästä, ryhmien muodostumisen vaiheet ovat kaikissa näissä samankaltaisia ja selkeästi havaittavissa. Myös uuden jäsenen ryhmäsosialisaatiossa on havaittavissa samankaltaisia vaiheita ryhmän muodostumisen vaiheiden kanssa.

Tutkielman tulokset ryhmän muodostumisen mallin etenemisestä ovat mielenkiintoisia. Vaikka ryhmän muodostumisen mallissa on viisi vaihetta, eivät kaikki ryhmät välttämättä käy läpi kaikkia viittä vaihetta. Tämä huomattiin esimerkiksi konfliktivaiheessa, missä ryhmä saattaa jäädä koko ryhmän olemassa olon ajaksi tähän vaiheeseen jumiin. Ryhmät voivat käydä läpi kaikki vaiheet, osan niistä, jäädä jumiin johonkin vaiheeseen tai jopa palata takaisin aiempiin vaiheisiin (Pennington, 2005). Kuten Koivulan (2010) tutkimuksissa havaittiin, lapsiryhmät, jotka eivät olleet saavuttaneet yhteisöllisyyden tunnetta toimintakauden päättyessä, olivat jääneet jumiin konfliktivaiheeseen. Kopakkalan (2011) mukaan jokaisen ryhmän eteneminen on yksilöllistä ja porrasmaisen vaiheiden läpikäymisen sijaan aaltomaista (Kopakkala, 2011).

Koivulan (2010) tutkimuksessa oli mukana varhaiskasvatuksen lapsiryhmä, johon tuli uusi lapsi kesken toimintakauden. Koivulan (2010) mukaan, vaikka lasta yritettiin saada osaksi lapsiryhmää, ei lapsi yrityksistä huolimatta päässyt osaksi ryhmää. Tässä tutkimuksen lapsiryhmässä aiemmin muodostuneet kaveriryhmät olivat jo vakiintuneet, eikä ryhmään kesken kauden tullut lapsi päässyt osaksi ryhmää (Koivula, 2010). Tämä saa miettimään, ovatko varhaiskasvatuksen työntekijät tietoisia konfliktivaiheesta ja ryhmäsosialisaatiota uuden lapsen tullessa ryhmään. Myös Salmivallin (2005) huomiot roolien pysyvyydestä ja ryhmästä syrjäytymisestä saivat ajattelemaan, kuinka paljon varhaiskasvatuksen työntekijät loppujen lopuksi pystyvät vaikuttamaan lasten rooleihin ja syrjäytymisen ehkäisemiseen ryhmässä? On myös hyvin mielenkiintoista, että ryhmässä syrjäytymisvaarassa on nimenomaan aggressiivisesti ja vetäytyvästi käyttäytyvä lapsi. Molemmat voidaan laskea negatiivisesti latautuneisiin rooleihin, mutta siinä missä aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi on ryhmässä erittäin näkyvässä roolissa, vetäytyvä lapsi on näkymättömän roolissa.

Rooleja annetaan toisille ja niitä otetaan itse tai mahdollisesti täytetään vapaana oleva rooli (Pihlaja, 2019; Pitkonen & Rasila, 2009). Roolit ovat osittain tiedostamattomia ja tiedostettuja. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen työntekijä ottaa työpaikalle tullessaan tiedostaen työnsä

vaatiman roolin. Varhaiskasvatuksessa lapsiryhmää seurattaessa voi havaita lasten ottamia rooleja. Löydät leikkivien lasten rooleista usein leikin ideoijaa, seuraajaa, kyseenalaistajaa ja johtajan. Lapset myös kokeilevat ja harjoittelevat roolien ottoa leikkiessään. Esimerkiksi kotileikissä voit huomata kuinka lapset ottavat esimerkiksi äidin, lapsen ja lemmikin roolin.

Sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022), että Koivulan (2010) tutkimuksissa korostuu leikin merkitys lapsiryhmän yhteisöllisyydessä ja ryhmän muotoutumisessa. Leikki tuli esiin myös Williamsin (2002) tekstissä. Leikin avulla lapset oppivat ryhmässä toimiessaan sosiaalisia taitoja, huomioimaan toistensa näkökulmia sekä tunnistamaan ja käsittelemään tunteitaan (Opetushallitus, 2022). Leikillä on selvästi tärkeä rooli ja positiivinen vaikutus lapsiryhmän muodostumisessa ja yhteisöllisyyden luomisessa. Ryhmässä myös lapsi yksilönä oppii monia asioita. Lapsen kehitykseen vaikuttaa negatiivisesti, jos hän syrjäytyy ryhmästä (Salmivalli, 2005). On siis erittäin tärkeää, että lapsi tulee hyväksytyksi lapsiryhmässä.

5. Johtopäätökset ja pohdinta

Ryhmän muodostamisen malli on varhaiskasvatuksessa samankaltainen muiden ryhmän muodostumisen mallien kanssa. Lähemmässä tarkastelussa varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä ryhmän muodostamiseen aiheuttaa omat haasteensa muun muassa lapsiryhmän koko, lapsiryhmän koostumus ja lasten sosiaaliset taidot, joita lapset vielä harjoittelevat. Tämä näyttäisi olevan haaste uuden lapsen pääsemiseksi osaksi ryhmää, jos hän saapuu lapsiryhmään kesken toimintakauden. Lapsiryhmä vaikuttaisi toimivan parhaiten, kun ryhmässä on erilaisessa roolissa olevia lapsia, kuten esimerkiksi johtaja, ajattelija, tekijä ja sovittelija. Jos lapsiryhmässä olisi paljon esimerkiksi johtajan roolissa olevia lapsia, voidaan olettaa, että konflikteja syntyisi näiden lasten kesken heidän taistellessaan johtajan roolista. Varhaiskasvatuksen työntekijän rooli on luoda tasapainoiset pienryhmät, ylläpitää positiivista ilmapiiriä ja pyrkiä rakentamaan lapsiryhmän yhteisöllisyyttä leikin ja yhdessä tekemisen avulla. Kuitenkin ryhmässä on kyse paljon muustakin kuin ryhmän toiminnasta. Niemistö (2007) kirjoittaa tarkoituksellisten ja tarkoituksettomien tekojen ja tunteiden ilmiöiden olevan osa ryhmädynamiikkaa (Niemistö, 2007). Lapset vielä harjoittelevat esimerkiksi tunteiden tunnistamista ja näyttämistä, joten tämä näkyy lapsiryhmän muodostumisen vaiheissa ja yhteisöllisyydessä.

Ryhmän muodostumisen mallissa moni vaihe toteutuu varmasti monissa ryhmissä. Minua jäi kuitenkin mietityttämään, kuinka yleistä on, että ryhmä jää konfliktivaiheeseen tai palautuu konfliktivaiheeseen uusien ryhmän jäsenien tulon myötä? Tämä kiinnostaa minua erityisesti varhaiskasvatuksen lapsiryhmän näkökulmasta. Olen varhaiskasvatuksen työntekijänä päässyt omakohtaisesti kokemaan lapsiryhmän palautumisen konfliktivaiheeseen uusien lapsien tullessa ryhmään. Nämä kokemukset saa miettimään, mitä varhaiskasvatuksen työntekijä pystyy näissä tilanteissa tekemään. Mietin myös, jos lapsiryhmä ei kaikesta huolimatta vakiinnu ja muutu sopusointuiseksi, onko lapsiryhmä ollut alusta lähtien epätasapainoisesti muodostettu.

Tutkielmassani yllätti tieto uuden lapsen ryhmään saapumisen ja jo vakiintuneeseen ryhmään jäseneksi saamisen haasteista. Uudelta lapselta odotetaan sosiaalisuutta, ryhmän normien ja sääntöjen tuntemista, muuten lapsella on suuri todennäköisyys joutua syrjityksi (Salmivalli, 2005). Myös roolit käsitteenä yllätti minut laajuudellaan. Rooleja tutkiessani yllätyin eri tyylisistä rooleista, kuinka ne voivat olla tiedostettuja, tiedostamattomia, emotionaalisia ja tehtävärooleja. Pohdinkin, kuinka tärkeää varhaiskasvatuksen työntekijän olisi olla tietoinen rooleista varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä.

Tutkielma sai miettimään sitä, että millainen on hyvä lapsiryhmä ja miten sellainen muodostetaan. Tutkielman tuloksista tulikin päätelmään, että hyvä lapsiryhmä on pienryhmä, jossa yhteisöllisyyttä pyritään rakentamaan leikin kautta. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) leikki mainitaan tärkeänä työkaluna yhteisöllisyyden ja hyvän ilmapiirin luomisessa (Opetushallitus, 2022). Hyvän ja toimivan ryhmän muodostuksessa taasen tulee ottaa huomioon ryhmän jäsenten roolit ja ryhmän koostumuksen moninaisuus. Käytännössä lapsiryhmien muodostamisessa otetaan huomioon lasten osoitteet, tuleva koulu ja tuen tarpeet. Olisi hienoa, jos varhaiskasvatuksessa lapsiryhmien muodostamiseen kiinnitetäisiin entistä enemmän huomiota ihan kaikkien lasten kannalta. Miten saataisiin muodostettua mahdollisimman tasapainoiset ja toimivat lapsiryhmät varhaiskasvatuksessa?

Kandidaatin tutkielman aiheen keksin aiheesta, jota mietin Pro Graduksi. Aihe tuli esiin varhaiskasvatuksen työntekijöiden kanssa keskustellessa, miksi kaikki ryhmän lapset eivät tuntuneet pääsevän osaksi lapsiryhmää. Mietimme myös, vaikuttaako lapsen ryhmään saapumisaika asiaan. Joten Pro Gradussa olisi kiinnostava lähteä tutkimaan, mitkä asiat aiheuttavat haasteita lapsen ryhmäytymiseen varhaiskasvatuksen lapsiryhmään ja millä keinoilla lapsen pääsemistä osaksi lapsiryhmää voisi tukea. Pro Gradussa tekisin kyselytutkimuksen varhaiskasvatuksen työntekijöille. Eli tutkimuksen näkökulmana tulisi olemaan varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkökulma. Aiheesta on jonkin verran tutkimusta maahanmuuttajataustaisten ja tuen tarpeisten lasten näkökulmasta, mutta minä haluaisin ottaa yleisemmän näkökulman.

Tutkielmani lähteet ovat pääosin 2000-luvulta ja sitä uudempia. Poikkeuksena pari vanhempaa lähdeä, jotka olivat tutkielmani kannalta erittäin relevantteja. Tutkielmani lähteet ovat pääosin hyviä ja luotettavia. Käytin myös muutamaa uutista ja oppikirjana käytettävää kirjaa, joita on syytä arvioida kriittisesti. Tuoreiden lähteiden löytäminen oli haastavaa, sillä niitä ei löytynyt niin paljon kuin olisin halunnut. Tuoreempia lähteitä löytäessä, haasteena oli niiden huono saatavuus ja rajoitettu lukuoikeus.

Kuten tutkielman toteutus kappaleessa mainitsin, Liljeströmin (2021) mukaan käsitteiden avulla kiinnostus keskitetään aiheeseen ja ilmiöön. Käsitteiden valinta oli haastavaa, sillä vaihtoehtoja käsitteiksi oli paljon. Kaikki käsitteet, jotka valitsin ovat ehdottomasti relevantteja tutkielmani aiheen kannalta. Aiheeseen olisi kuitenkin voinut liittää monia muita käsitteitä, kuten esimerkiksi vuorovaikutus, vertaissuhteet, kaverisuhteet, sosiaalinen kompetenssi ja lapsen sosiaalinen asema ryhmässä. Toki nämä olisivat saattaneet viedä tutkielmaa kauemmas

sen keskimmäisestä aiheesta. Valitsemieni käsitteiden avulla pyrin rajaamaan tutkielmani aihetta.

Yhtenä haasteena koin myös tutkielman eettisyyden. Lasten tutkimuksen etiikkaa koskee yleiset tutkimuksen eettisyyteen liittyvät normit ja säännöt, mutta erityisesti lapsiin liittyvissä tutkimuksissa eettisyyttä on syytä tarkastella tarkemmin ja tapauskohtaisesti (Rutanen & Vehkalahti, 2021). Tutkielman pitäisi olla luonteeltaan mahdollisimman neutraali, mutta esimerkiksi negatiivisista rooleista puhuttaessa, se on hyvin haastavaa. Oman haasteensa tuo myös varhaiskasvatuksen konteksti, miten lasten roolit voi tuoda esiin eettisesti? Toisaalta tutkielman tarkoitus ei ole jättää pois tuloksista negatiivisvävytteisiä tietoja. Tutkielmia on mahdotonta pitää täysin neutraaleina, sillä esimerkiksi kirjoittajan kokemukset, näkemykset, kirjoitustyyli, aineisto- ja aihevalinnat vaikuttavat tutkielman tekoon (Vilka, 2021).

Tiedostan myös, että olisin voinut käsitellä enemmän tutkielman metodologiaa. Tutkielman metodologiaan liittyy muun muassa kirjoitustyylin, tutkimusmenetelmän ja tutkimusaiheen valinta ja niiden perustelu (Liljeström, 2021). Metodologiaa olen jonkin verran perustellut tutkimuksen toteutus kappaleessa, mutta osittain perustelut ovat jääneet pinnallisiksi. Tutkielmani merkittävyyteen vaikuttaa esimerkiksi joidenkin lähteiden luotettavuus ja tutkielmani eettisyyden pohdinnan vähyyks. Merkittävä se omalla tavallaan kuitenkin on, sillä tutkielmani tuo tietoutta ryhmän muodostumisen mallista ja rooleista varhaiskasvatuksen kontekstissa. Näitä aiheita ei käsitellä esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettajaksi kouluttautuessa.

Lähteet

- Ahonen, H. (2009). *Ryhmän tietoiset ja tiedostamattomat vuorovaikutustasot*. Lindroos, H & Segercrantz, U. (toim.). *Yksilöksi ryhmässä*. (s.48–62). Gaudeamus. Helsinki.
- Aro, J. (2011). *Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side*. Kangaspunta, S. (toim.). *Yksilöllinen yhteisöllisyys: Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen*. (s.35–60). Tampere University Press. Tampere.
- Dugas, D. (2016). *Group Dynamics and Individual Roles: A Differentiated Approach to Social-Emotional Learning* (s.41–47). *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas* 90 (2).
- Efron, S.E. & Ravid, R. (2019). *Writing the Literature Review: A Practical Guide*. The Guilford Press. Haettu 23.5.2022 osoitteesta: http://pc124152.oulu.fi:8080/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=1824703&site=ehost-live&scope=site&ebv=EB&ppid=pp_Cover
- Keltikangas-Järvinen, L. (2012). *Pienen lapsen sosiaalisuus*. WSOY. Helsinki.
- Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. (2017). *Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa*. MLL. Helsinki. Haettu 7.4.2022 osoitteesta: <https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/04185732/Kiusaamisen-ehk%C3%A4isy-varhaiskasvatuksessa-B5-www.pdf>
- Koivula, M. (2010). *Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa*. Jyväskylä University Printing House. Jyväskylä.
- Kopakkala, A. (2011). *Porukka, jengi, tiimi: Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen*. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Kähönen, K. (2009). *Keskisuuret ja suuret ryhmät*. Lindroos, H & Segercrantz, U. (toim.). *Yksilöksi ryhmässä*. (s.63–77). Gaudeamus. Helsinki.
- Liljeström, M. (2021). *Feministinen metodologia-mitä se on?* Liljeström, M. (toim.). *Feministinen tietäminen: Keskustelua metodologiasta*. Vastapaino. Tampere.
- Lindroos, H. (2009). *Psykoanalyttisesti suuntautunut pienryhmätyöskentely*. Lindroos, H & Segercrantz, U. (toim.). *Yksilöksi ryhmässä*. (s.23–40). Gaudeamus. Helsinki.
- Moreland, R.L. & Levine, J.M. (1984). *Role transitions in small groups*. Teoksessa Allen, V. & Van De Vliert, E. (toim.) *Role Transitions: Explorations and Expectation*. New York: Plenum Press.
- Moreland, R.L. & Levine, J.M. (1989). *Newcomers and old timers in small groups*. Teoksessa Paulus, P.B. (toim.) *Psychology of Group Influence*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

- Niemistö, R. (2007). *Ryhmän luovuus ja kehitysehdot*. Palmenia. Vantaa.
- Opetushallitus (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Haettu 26.3.2022 osoitteesta: <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8286690>
- Pennington, D.C. (2005). *Pienryhmän sosiaalipsykologia*. (Suom. Ahokas, M.) Gaudeamus. Helsinki.
- Pihlaja, P. (2019). *Ryhmä erilaisten lasten kasvun paikkana*. Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.). *Varhaiserityiskasvatus* (s.79–94). PS-kustannus. Jyväskylä.
- Pitkonen, M. & Rasila, M. (2009). *Hyvä ryhmä, toimiva tiimi*. Yrityskirjat Oy. Helsinki.
- Portaankorva, J. (2014). *Kasvatustieteilijä kauhistelee päiväkotitoimintaa: Liukuhinnakasvatuksessa vallitsevat pahimmillaan viidakon lait*. Yleisradio. Haettu 7.4.2022 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-7054041>
- Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (2021). *Lasten ja nuorten tutkimusetiikan muuttuvat kentät*. Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.). *Tutkimuseettisestä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen* (s.7–32). Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki. Haettu 23.8.2022 osoitteesta: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfi-fe202103238038.pdf>
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus?* Vaasan yliopisto: Vaasa. Haettu 26.3.2022 osoitteesta: https://moodle.oulu.fi/pluginfile.php/423786/mod_resource/content/1/Mik%C3%A4%20kirjallisuuskatsaus.pdf
- Salmivalli, C. (2005). *Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. PS-kustannus. Keuruu.
- Salumäki, T. (2022). *Viranomainen tarkasti yli tuhat päiväkotia – tuttu murheenkryyninä väärin kasatut lapsiryhmät*. Yleisradio. Haettu 7.4.2022 osoitteesta: <https://yle.fi/uutiset/3-12252327>
- Segercrantz, U. (2009a). *Prologi: Ryhmäanalyysin haasteet*. Lindroos, H & Segercrantz, U. (toim.). *Yksilöksi ryhmässä*. (s.11–22). Gaudeamus. Helsinki.
- Segercrantz, U. (2009b). *Ryhmäanalyttinen tulkintatyö*. Lindroos, H & Segercrantz, U. (toim.). *Yksilöksi ryhmässä*. (s.78–95). Gaudeamus. Helsinki.
- Tuckman, B. W. & Jensen, M. A. (1977). *Stages of Small-Group Development Revisited* (s.419–427). *Group & Organization Studies*, 2 (4).
- Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 23.8.2018/753. Haettu 18.3.2022 osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180753>
- Varhaiskasvatustilasto 2018/540. Haettu 18.3.2022 osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

- Vilka, H. (2021). *Näin onnistut opinnäytetyössä: ratkaisut tutkimuksen umpikujiin*. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Virtanen, J. (2021). *Joka kymmenes suomalaislapsi kärsii yksinäisyydestä*. Iltasanomat. Haettu 7.4.2022 osoitteesta: <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008011040.html>
- Wheelan, S. A. (2005). *Group processes: a developmental perspective*. Boston: Pearson education.
- Whitaker, D. S. (1989). *Using Groups to Help People*. Routledge. New York.
- Williams, A. (2002). *Ryhmän salaisuudet: Sosiometria muutoksen voimavarana*. (Suom. Kaila, K.) Tampere: Resurssi.